



PENSIOEN REGIE IN EIGEN HAND

PENSIOENEN, AOW EN REGEERAKKOORD

Prinsjesdag 2018: de belangrijkste CPB-cijfers

Economie bloeit



Bbp-groei valt iets terug, maar blijft hoger dan het gemiddelde van de eurozone, leidend tot lagere werkloosheid en gunstige overheidsfinanciën

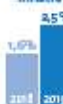
Verhoging lage btw-tarief (tijdelijk effect)



Sijgende arbeidskosten



Inflatie



+1,0%
Het begrotingsoverschot bedraagt 1,0% in 2019 en 0,9% in 2018

Arbidsaanbod neemt toe, en werkloosheid blijft dalen



Internationale onzekerheden



+4,0%

De wereldhandel groeit in 2019 met 4,0% ten opzichte van 2018

Risico's nemen ook toe



Gevolgen tariefmaatregelen nog beperkt tot klein deel van de wereldhandel; risico op escalatie stijgt



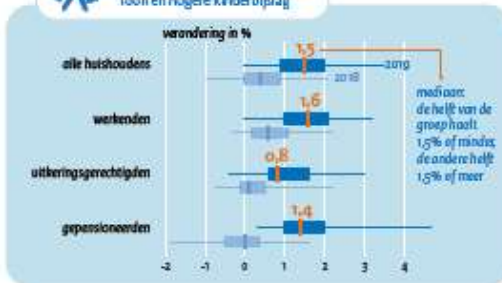
Investerings VK lopen terug vanwege uitblijven Brexit-deal. Risico op charoetisch 'dijf edge'-scenario neemt toe



Onzekerheid over beleid nieuwe Italiaanse regering; sommige bedrijven kunnen inmiddels goedkope lenen dan de regering

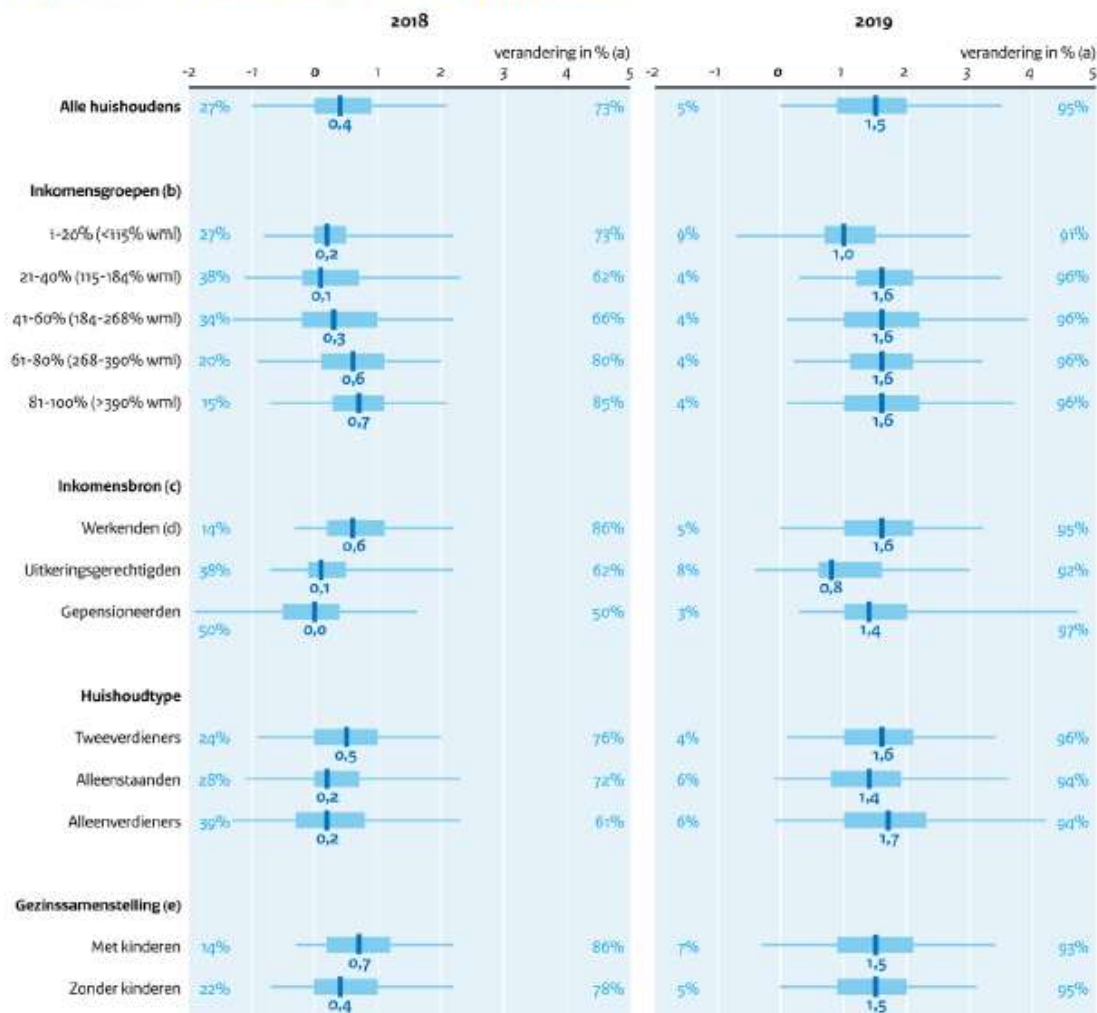


De koopkracht verbetert door lagere inkomstenbelasting, meer loon en hogere kinderbijslag

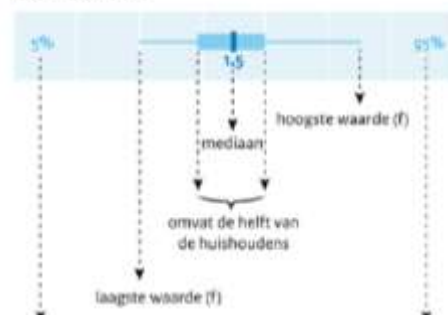


39% Keerzijde: 39% van de bouwbedrijven heeft een tekort aan personeel, dat is een verdubbeling t.o.v. vorig lowartal

Figuur 3.10 Koopkrachtontwikkeling in 2018 en 2019



Hoe af te lezen?



Het aandeel huishoudens dat binnen deze groep met een negatieve koopkrachtontwikkeling te maken krijgt.

Het aandeel huishoudens dat binnen deze groep met een positieve koopkrachtontwikkeling te maken krijgt.

Een mediaan is de middelste waarde van een verdeling van cijfers, geordend van laag naar hoog. Een mediane koopkrachtontwikkeling van 1,5% voor alle huishoudens betekent dat de helft van de huishoudens een koopkrachtontwikkeling van 1,5% of lager heeft, en de andere helft 1,5% of hoger. Voor de helft van de huishoudens valt de koopkrachtontwikkeling binnen het blauwe balkje, met een kwart boven en een kwart onder de mediaan. De andere helft van de huishoudens heeft een koopkrachtontwikkeling die hier buiten valt. De staarten van de boxplot laten de laagste en hoogste koopkrachtontwikkeling zien.

- Statistische koopkrachtveranderingen exclusief incidentele inkomensveranderingen.
- Bruto inkomen uit arbeid of uitkering op huishoudniveau; het bruto minimumloon (wml) is in 2018 ongeveer 20.500 euro. De inkomensgroepen zijn verdeeld in vijf groepen van gelijke grootte in oplopende volgorde van inkomen, ieder 20% van alle huishoudens.
- De indeling naar inkomensbron is op basis van de hoogste inkomensbron op huishoudniveau, waarbij een huishouden waarvan hoofd of partner winst-inkomen heeft, bij werkenden wordt ingedeeld. Huishoudens met vroegpensioen of studiefinanciering als hoogste inkomensbron zijn uitgezonderd.
- Bij de koopkrachtverandering van werkenden wordt geen rekening gehouden met incidentele verandering van het loon, zoals het ontvangen of wegvallen van bonussen.
- De indeling naar gezinssamenstelling is op basis van de aanwezigheid van kinderen tot achttien jaar en is exclusief huishoudens van gepensioneerden.
- De laagste en hoogste waarde zijn afgekapt op resp. 5% en 95%, omdat de raming van het minimum en maximum onnauwkeurig is.

STELLING 1



Ons pensioenstelsel is krachtig omdat we het steeds aan maatschappelijke ontwikkelingen hebben aangepast.

PENSIOEN VOLGT SOCIALE ECONOMIE



Verandering Arbeidsmarkt	➔	Verandering Pensioenen
• Werkloosheid (1980) ↑		• VUT
• Werkloosheid (1990) ↓		• VUT -> Pre Pensioen
• Groei flexcontracten		• Pensioenopbouw voor alle contracten
• Groei ZZP/verdringing		• Pensioenplicht (is er nog niet!)
• Arbeidsparticipatie vrouwen ↑		• Verlagen franchise (gefinancierd uit VUT/PP) • Schrappen discriminatie

PENSIOEN VOLGT SOCIALE ECONOMIE

Verandering Financiële markten	⇒	Verandering Pensioenen
<ul style="list-style-type: none">• Groei inflatie		<ul style="list-style-type: none">• Pensioenbreuk bestrijden• Indexatie van pensioenen
<ul style="list-style-type: none">• Daling rente		<ul style="list-style-type: none">• Meer beleggen in zakelijke waarden• Afscheid nominale garanties
<ul style="list-style-type: none">• Grotere schokken		<ul style="list-style-type: none">• Schokken geleidelijker opvangen

Verandering Demografie	⇒	Verandering Pensioenen
<ul style="list-style-type: none">• Rijping en vergrijzing• Stijging levensverwachting		<ul style="list-style-type: none">• Lange termijn premie stuur• Groei Pensioenvermogen• Verhoging pensioen uittredingsleeftijd

PENSIOEN VOLGT SOCIALE ECONOMIE

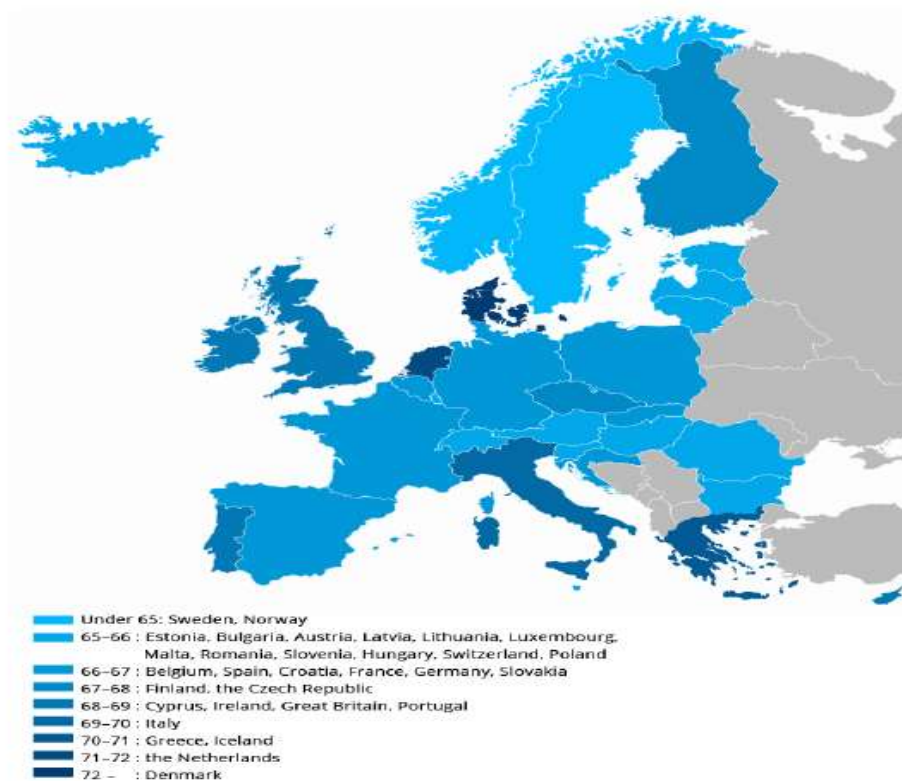
Communicatie en Governance		Verandering Pensioenen
<ul style="list-style-type: none">• Groei inspraak		<ul style="list-style-type: none">• Deelnemersraden• Verantwoordingsorganen
<ul style="list-style-type: none">• Inzicht in pensioenen		<ul style="list-style-type: none">• Uniform Pensioen Overzicht• www.mijnpensioenoverzicht.nl
ICT		Verandering Pensioenen
<ul style="list-style-type: none">• Van papier naar computer		<ul style="list-style-type: none">• Alles digitaal• Besparing op uitvoeringskosten
<ul style="list-style-type: none">• Schaalvoordelen		<ul style="list-style-type: none">• Centralisatie pensioenuitvoering• Van 1000 naar 200 fondsen• Minder pensioenuitvoerders

STELLING 2



De AOW leeftijd gaat voor alle generaties te snel omhoog. Bovendien biedt de AOW te weinig maatwerk.

PENSIOENLEEF TIJD IN 2050



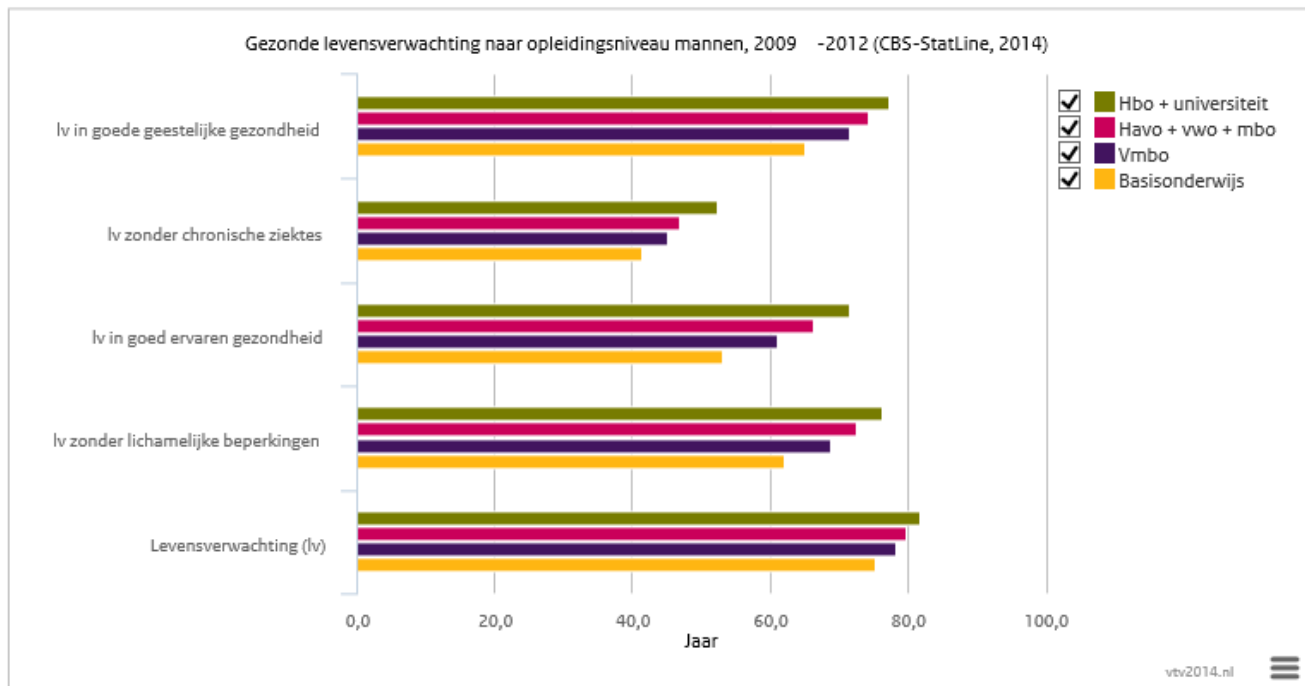
ONZE SIZE FITS ALL AOW/PENSIOENLEEFTIJD VOLDOET NIET!



- Grote verschillen in levensverwachting
- Grote verschillen in zwaarte van het werk
- In huidige generatie oudere werkenden is niet geïnvesteerd
- AOW leeftijd gaat voor alle generaties veel te snel omhoog



Sociaaleconomische verschillen



STELLING 3

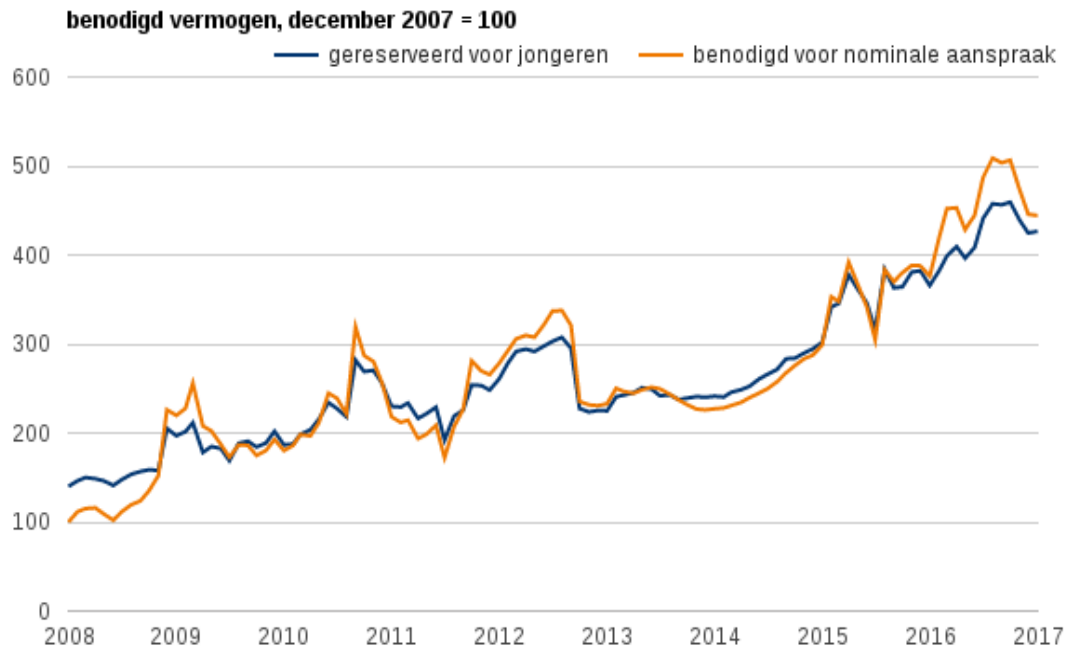


Het vertrouwen in ons pensioenstelsel kunnen we versterken door inzicht te geven in het gereserveerde vermogen.

ONTWIKKELING 2007 – 2017

“DE POT VOOR JONGEREN IS LEEG?” NEE DUS!!

Figuur 1: Ontwikkeling aanwezig versus benodigd vermogen voor pensioenaanspraken van deelnemers van 30 jaar en jonger



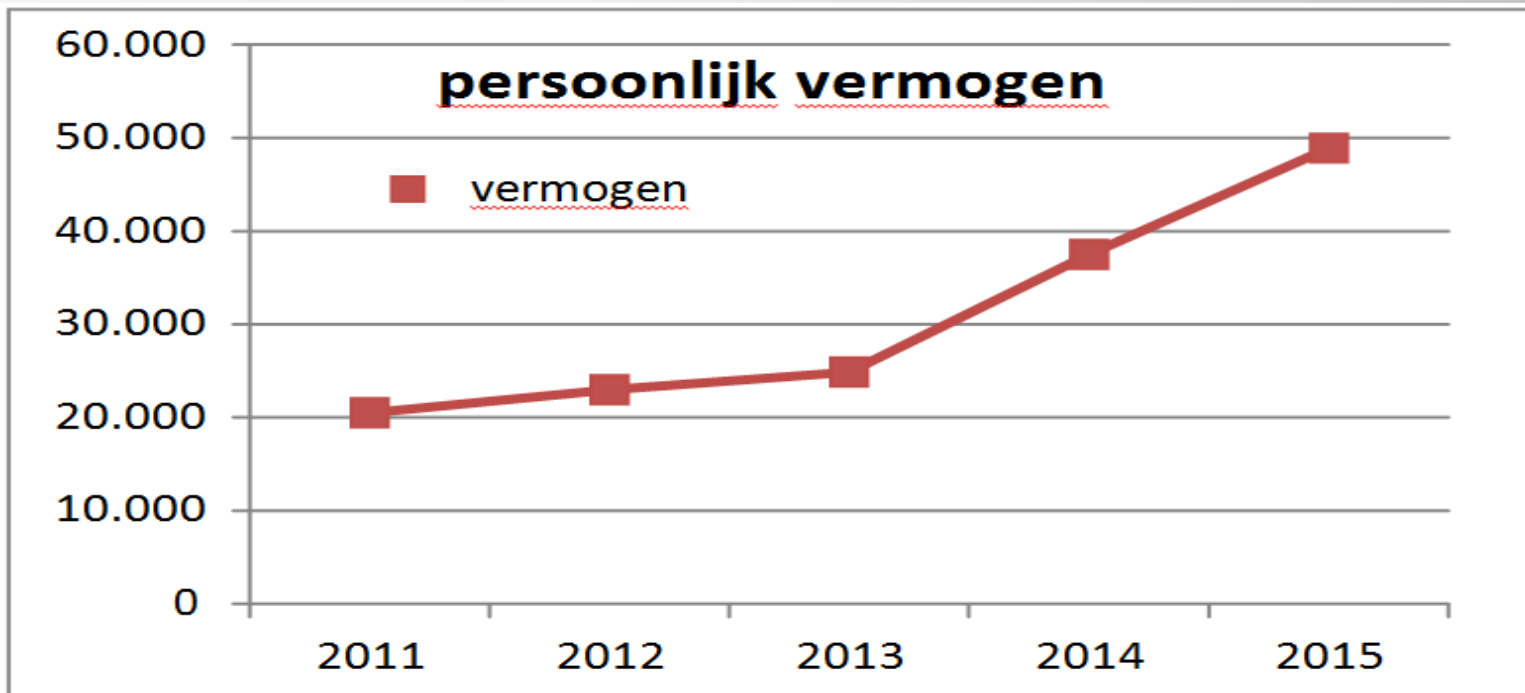
VOORBEELD PAPV IN CIJFERS



Stand per	VPV	<u>Dekkingsgraad</u>	<u>Vermogen</u>
31-12-2011	22.606	90,6%	20.481
31-12-2012	23.264	98,8%	22.985
31-12-2013	23.836	104,3%	24.861
31-12-2014	36.859	101,7%	37.485
31-12-2015	50.880	96,1%	48.896

- Persoonlijk Aandeel Pensioenvermogen
(laatste kolom)

PAPV IN GRAFIEK



STELLING 4



In de afgelopen crisis hebben oudere actieven een fors stuk van hun doorsneeopbouw verloren

DOORSNEE OPBOUW IN HUIDIGE CONTRACT NIET GEWAARBORGD [2008-2018]



- Maximale pensioenopbouw is in nominale termen met ruim 30% ingeperkt (van 2,25% naar 1,875%)
- Feitelijke nominale opbouw nog harder gedaald (steeds vaker is de opbouw 1,75% of lager)
- Reële pensioenopbouw is met 15-20% achtergebleven (geen indexatie)
- Conclusie : Opbouw bleef ruw geschat 50% achter.
- Doorsnee opbouw werd daarmee zonder compensatie gehalveerd
- Dit nog los van: Werkloosheid, demotie, overgang naar zzp/uitzend/flex, slechtere pensioenregeling

Kortom: Beter nu gereguleerd compenseren dan naïef vertrouwen in de toekomst.

STELLING 5



Een collectief pensioen is superieur aan een
individueel pensioen

TOELICHTING



- Pensioen is altijd verzekeren en daarmee collectief
- Schokken komen er; hoe breder gedragen, hoe kleiner het effect
- Schokken over brede generaties delen vergroot de tijdshorizon en daarmee het rendement
- Effect +7% (CPB) en zelfs hoger inclusief effect renteafdekking

STELLING 6



Onze strijd voor een eerlijke AOW en pensioen voor eerlijk kunnen stoppen met werken zal de komende 4 jaar resultaten opleveren



FNV 12-PUNTENPLAN

**“EERLIJK STOPPEN MET
WERKEN EN AOW”**

AOW IN REGEERAKKOORD



- Met betrekking tot de AOW verbetert niks
- Géén voorstellen voor Eerlijk Stoppen met Werken
- Dat wordt over de schutting gegoid
- Deels in strijd met verkiezingsprogramma's

EERLIJK STOPPEN MET WERKEN



FNV 12 punten plan: “Eerlijk stoppen met werken”

- Onze basis voor offensief richting Overheid en Werkgevers
- Vanuit de linkse oppositie ligt er een alternatief met budget van €1 miljard

- Verhoging AOW leeftijd in 2013 en 2016
- Vergrijzing en crisismaatregel
- Vervallen AOW partnertoeslag en andere AOW gaten leiden tot grotere pijn
- Aanvullend pensioen blijft sinds 2009 fors achter
- Huidig contract extreem rentegevoelig
- Mes in de rug om door te werken
- Grote groepen halen de hogere pensioenleeftijd niet

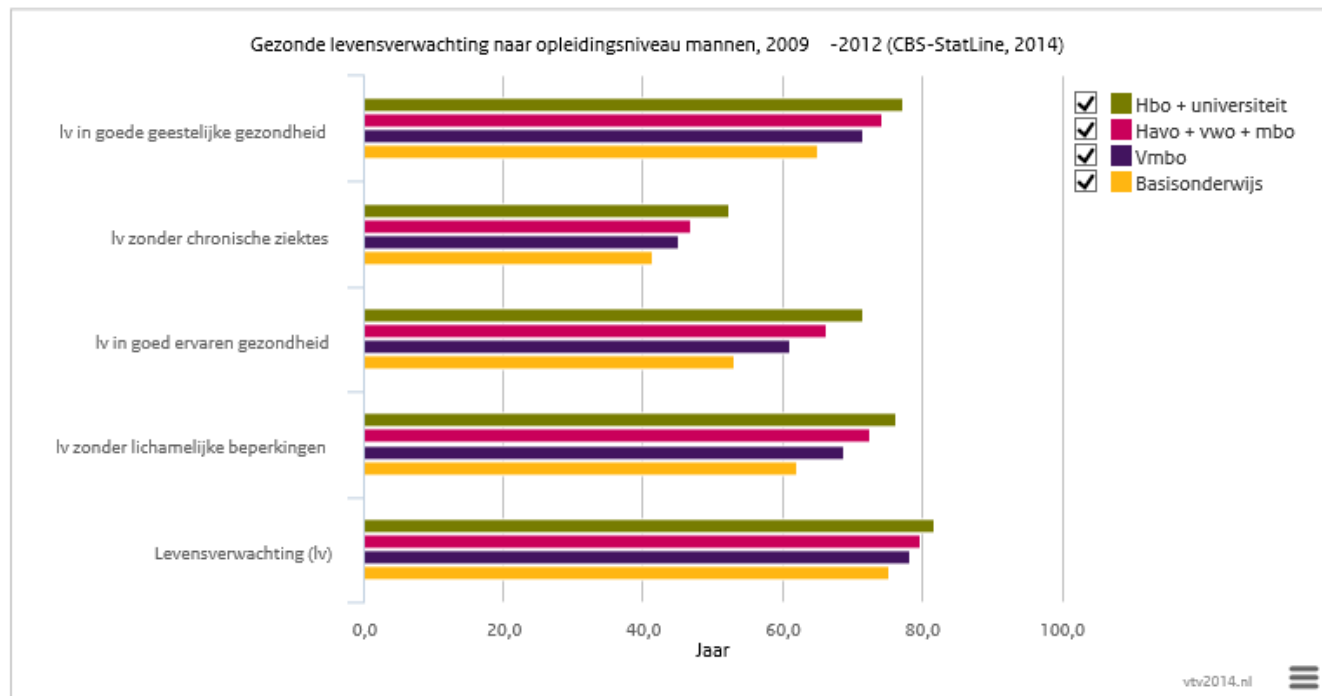
ONZE SIZE FITS ALL AOW/PENSIOENLEEF TIJD VOLDOET NIET!



- Grote verschillen in levensverwachting
- Grote verschillen in zwaarte van het werk
- In huidige generatie oudere werkenden is niet geïnvesteerd
- AOW leeftijd gaat voor alle generaties veel te snel omhoog

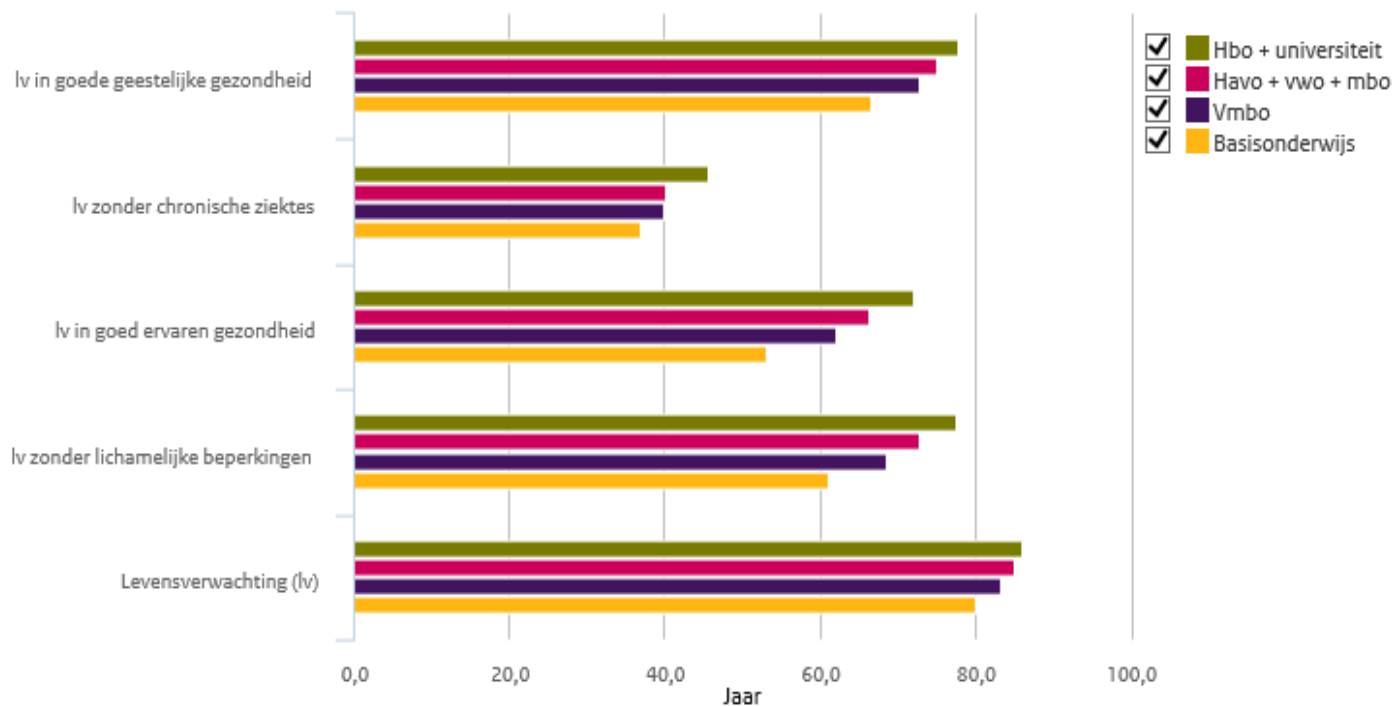


Sociaaleconomische verschillen





Gezonde levensverwachting naar opleidingsniveau vrouwen, 2009 -2012 (CBS-StatLine, 2014)





Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport*

Lagere opleiding betekent minder (gezonde) levensjaren

Laagopgeleiden leven gemiddeld ruim zes jaar korter dan hoogopgeleiden. Het verschil in de gezonde levensverwachting (uitgedrukt in als goed ervaren gezondheid) is zelfs bijna 19 jaar. De levensverwachting is het laatste decennium ook voor de groep laagopgeleiden sterk gestegen. Het verschil met hoger opgeleiden bleef ongeveer even groot. Dat geldt ook voor de gezonde levensverwachting. Sociaaleconomische gezondheidsverschillen worden niet alleen veroorzaakt door verschillen in leefstijl, zoals roken, maar ook door verschillen in de fysieke en sociale omgeving.

Meer informatie

[🔗 Sociaaleconomische verschillen in levensverwachting op](#)

www.nationaalkompas.nl

EERLIJK STOPPEN MET WERKEN [1]



1. Oploop AOW leeftijd bevroren en halveren
2. Koppeling aan de lonen moet worden verbeterd
3. Flexibele AOW met staffel 3-6% in plaats van 6,5% actuarieel neutraal
4. Doorwerk bonus € 2.000,- tussen 60-65 jaar = jaar AOW
5. Weg met fiscaal nadeel vervroegd opnemen pensioen
6. Deeltijd AOW en deeltijd pensioen veel beter faciliteren

EERLIJK STOPPEN MET WERKEN [2]



7. Verdringing op de arbeidsmarkt bestrijden (gelijk speelveld voor en na AOW leeftijd)
8. Ontslagleeftijd bescherming op termijn verbeteren
9. Fiscaal gunstige cao spaar regelingen voor Vermogensvorming/ zwaar werk
10. Gerichte maatregelen om langdurige werkloosheid te bestrijden
11. Zwaar werk/ zware beroepen regelen
12. Zwaar werk toeslagen minder belasten

PENSIOENLEEF TIJD IN 2050



- Under 65: Sweden, Norway
- 65-66 : Estonia, Bulgaria, Austria, Latvia, Lithuania, Luxembourg, Malta, Romania, Slovenia, Hungary, Switzerland, Poland
- 66-67 : Belgium, Spain, Croatia, France, Germany, Slovakia
- 67-68 : Finland, the Czech Republic
- 68-69 : Cyprus, Ireland, Great Britain, Portugal
- 69-70 : Italy
- 70-71 : Greece, Iceland
- 71-72 : the Netherlands
- 72 - : Denmark

PENSIOEN IN REGEERAKKOORD



- Doorsnee opbouw wordt afgeschaft
- Er komt in overleg met sociale partners een nieuw pensioencontract
- Wel kaders: persoonlijk pensioenvermogen met collectieve buffer, die niet negatief mag zijn

AFSCHAFFEN DOORSNEE OPBOUW



- In regeerakkoord veel onduidelijk over compensatie
- Eis FNV: compensatie voor alle generaties

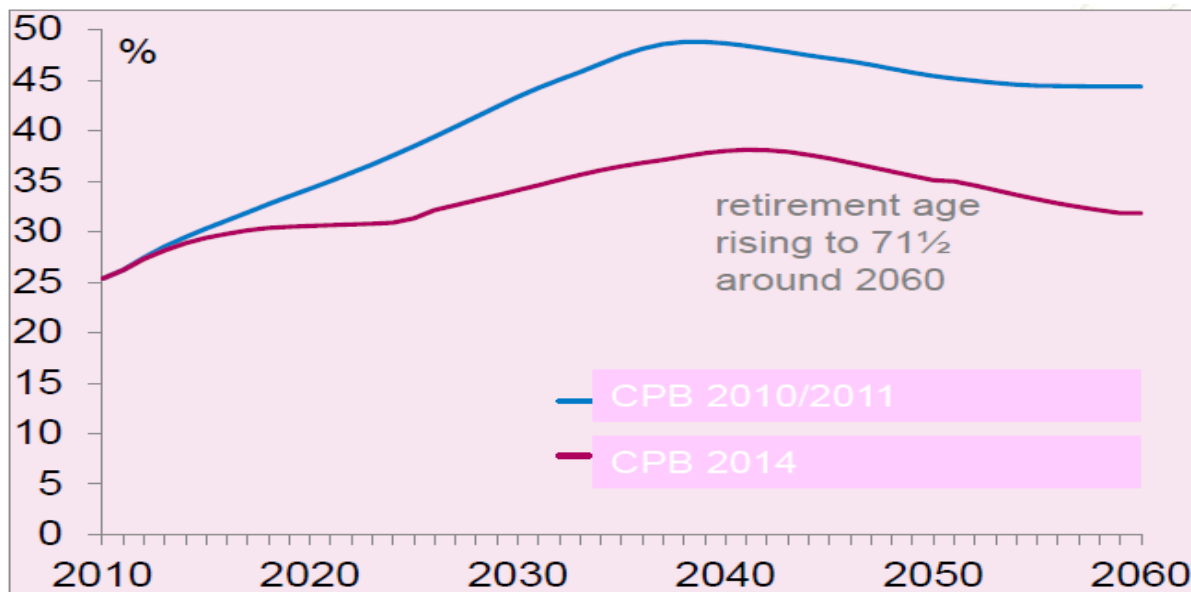
KADERS VOOR NIEUW STELSEL



- In overleg met sociale partners
- Eisen FNV:
 - collectiviteit
 - solidariteit, ook tussen generaties
 - geen pech- en gelukgeneraties
 - verplicht gesteld

IS EEN STIJGENDE LEVENSV ERWACHTING EEN PROBLEEM?

Afhankelijkheidsverhouding bijna stabiel wanneer anders gemeten: tegenstijging- pensioenleeftijd

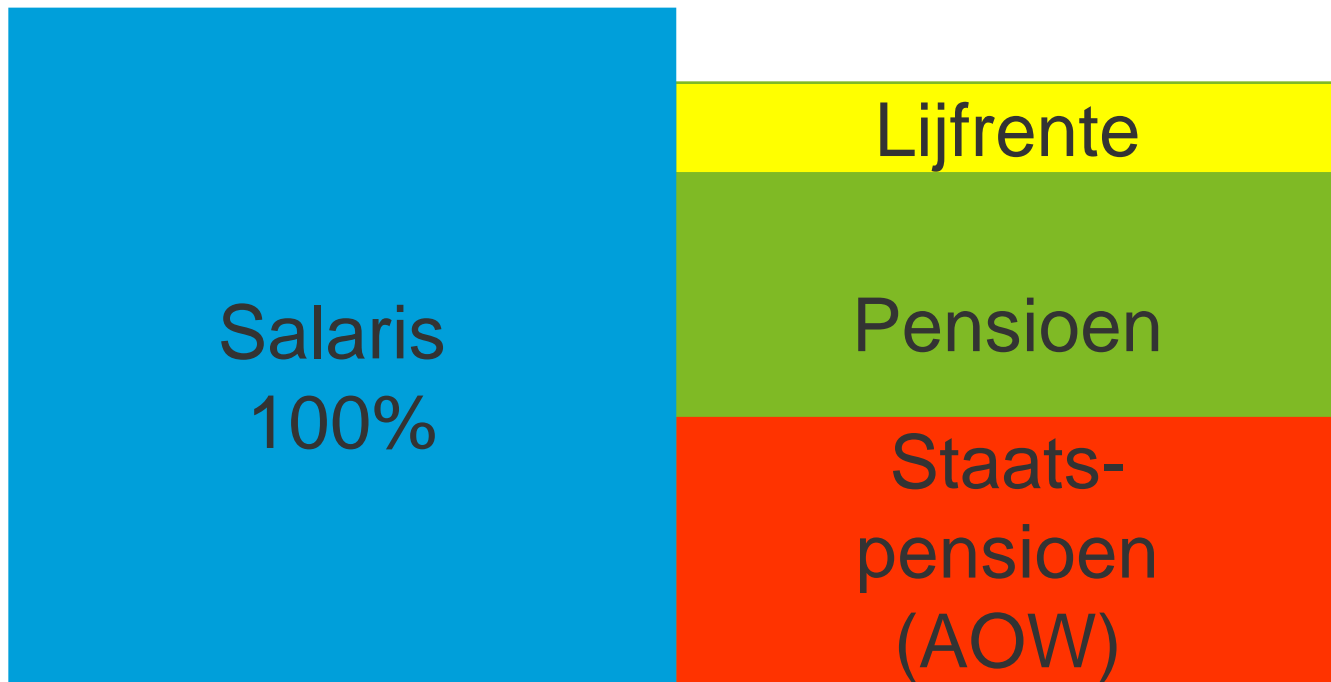




PENSIOEN VOOR JONG EN OUD

- Pensioenstelsel
- AOW
- Aanvullend pensioen
- Derde pijler/eigen huis
- Pensioenen in 2018-2022
- Toekomst pensioenen
- Slot

PENSIOEN IS AANVULLING OP AOW



AOW, VOLKSVERZEKERING (1)



- Voorziet in MINIMUM uitkering
- Samenwonend : 50% minimumloon € 745 p.maand
- Alleenstaand : 70% minimumloon € 1145 p.maand
- 2x samenwonend : 100% minimumloon € 1490 p.maand
- Partner toeslag is sinds 2015 vervallen
- Ingangleeftijd <-> levensverwachting in 2020 : 67 jaar
- Opbouw in 50 jaar (17/21 – 67/71) 2060 : 71,5 jaar
- Omslagfinanciering

AOW (2)



- Alle ingezetenen bouwen op
- AOW-gat voor migranten
- Voorkomt toch doorgaans armoede
- Maar géén relatie tot laatste loon
- AOW is 25 % van modaal inkomen
- Aanvullend pensioen is dus erg belangrijk

AANVULLEND PENSIOEN (1)



- Niet wettelijk geregeld
- Moet via CAO
- Groeiende witte vlek (zzp/flex/afkoop)
- Verplichte deelname áls we contract sluiten
- Kapitaaldekking
- Via fonds of verzekeraar
- Pensioenpremie aftrekbaar (tot € 100.000)
- Pensioenvermogen niet belast

AANVULLEND PENSIOEN (2)



Werknemers		(met pensioen)
60 BPF'en		(75%)
150 OPF'en		(10%)
30.000 verzekerde regelingen		(15%)
Witte vlek 5 – 10 % onder werknemers		(ca. 600.000)
ZZP		(circa 1.000.000)
Zonder pensioen	50 – 70 %	
Met pensioen	30 – 50 %	

AANVULLEND PENSIOEN (3)



Twee soorten contracten

- Middelloon regeling met indexatie ambitie
 - ➔ bijna alle fondsen
 - ➔ 80 – 85 % alle deelnemers
- Beschikbare premiereregeling
 - ➔ regelingen via verzekeraars
 - ➔ excedent regelingen
 - ➔ 15 – 20% van alle deelnemers
 - ➔ aantal groeit

AANVULLEND PENSIOEN (4)



Middelloon regeling

Opbouw percentage \times (loon minus franchise)

Voorbeeld:

- $1.875\% (\text{€ } 40.000 - / - \text{€ } 13.000) = \text{€ } 506,25$
- Richtleeftijd 68 jaar
- Is aanspraak per jaar vanaf pensioenrichtleeftijd
- Aantal opbouwjaren én indexatie van groot belang

Beschikbare premie regeling

Premie x (loon minus franchise)

Voorbeeld :

15 % x (€ 40.000 -/- €13.000) is € 4.050

Is pensioenpot nu → aanspraak per jaar?

Afhankelijk van rendement en is zeer rentegevoelig

Veel regelingen hebben veel te lage premie(!!) → slecht resultaat

AANVULLEND PENSIOEN (5)



- Ouderdomspensioen
- Nabestaanden pensioen
- Wezen pensioen
- Arbeidsongeschiktheid pensioen (?)

Zie Uniform Pensioen Overzicht

Zie Pensioen Register



www.mijnpensioenoverzicht.nl

Zie website van je fonds

Sommige fondsen hebben pensioenconsulenten

PENSIOEN BIJ WISSELING VAN BAAN EN FONDS



- Pensioen belangrijk onderdeel totale arbeidsvoorwaarde
- Vergelijk oude en nieuwe regeling!
- Waarde overdracht is wettelijk recht
 - Maar alleen als dekkingsgraad hoog genoeg is
 - Alleen voordelig als indexatie perspectief in nieuwe regeling gunstiger is
 - Invloed op nabestaanden pensioen



PENSIOEN BIJ WAO, WW, ECHTSCHEIDING OF DEELTIJD



- WAO : Vaak voortzetting pensioen opbouw
- WW : Vaak géén pensioenopbouw
- Echtscheiding : Verrekening Pensioen Rechten/ straks conversie
 - ➡ Leidt tot fors verlies aanspraken
 - ➡ Vaak nog niet zichtbaar in pensioenoverzicht
- Deeltijd werken: Halfloon ➡ Half aanvullend pensioen
 - ➡ Maar wel “hele” AOW
- Carrière : ➡ Hoger loon, maar geen hoger pensioen over verleden!

AANVULLEND PENSIOEN: KEUZEMOGELIJKHEDEN



- Vervroegd pensioen : hoe vroeger, hoe lagere uitkering na AOW.
- Deeltijd pensioen : onbekende diamant?
- Ontslag : op AOW leeftijd (zie SVB.nl voor je AOW leeftijd)
- Uitrui OP/NP : van groot belang
- Hoog/laag : **pas op!** dat is al hoog/laag want géén indexatie
- Extra pensioen sparen:  let op kosten
 kijk naar alternatieven

DERDE PIJLER PENSIOEN?



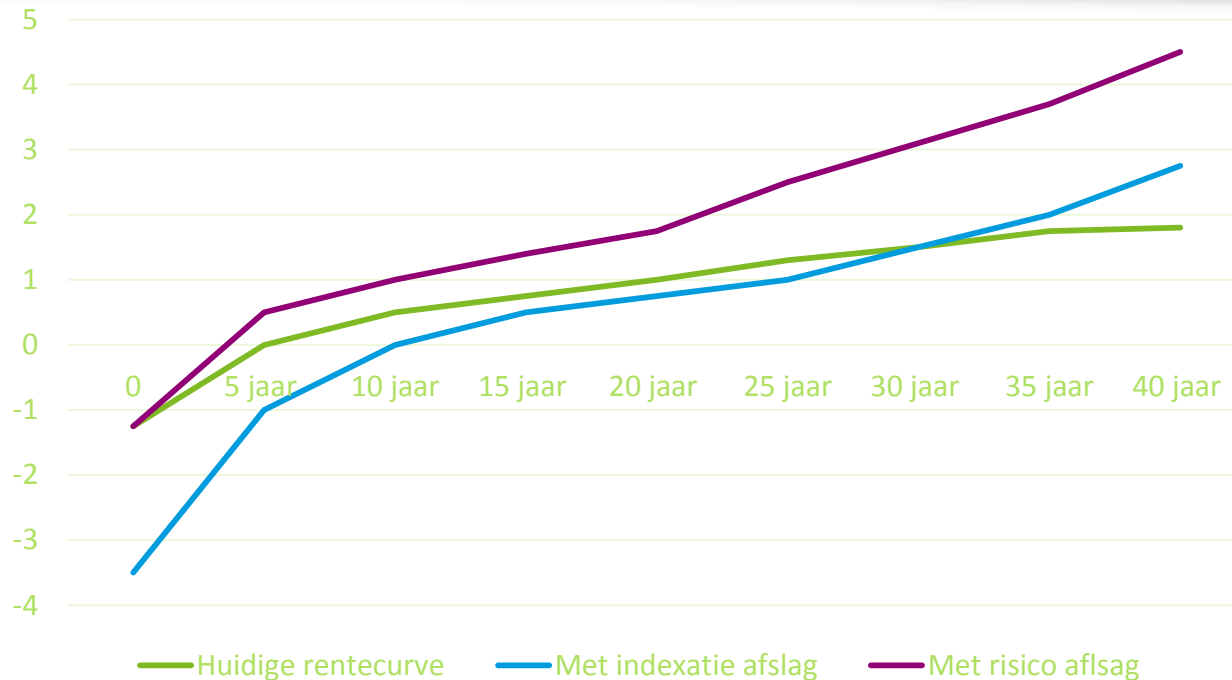
- Tip : bekijk je UPO en www.mijnpensioenoverzicht.nl
- Zorg voor toereikend pensioen
- Tip : rondkomen op pensioenniveau?
 - ➔ Probeer het tijdig uit
- Jaartje: bijvoorbeeld op je 60/62^{ste}?
 - ➔ Door vakantie en eindejaarsuitkering op te sparen?
- Hypotheek aflossen betere keuze dan extra pensioen sparen?

AFSLUITING

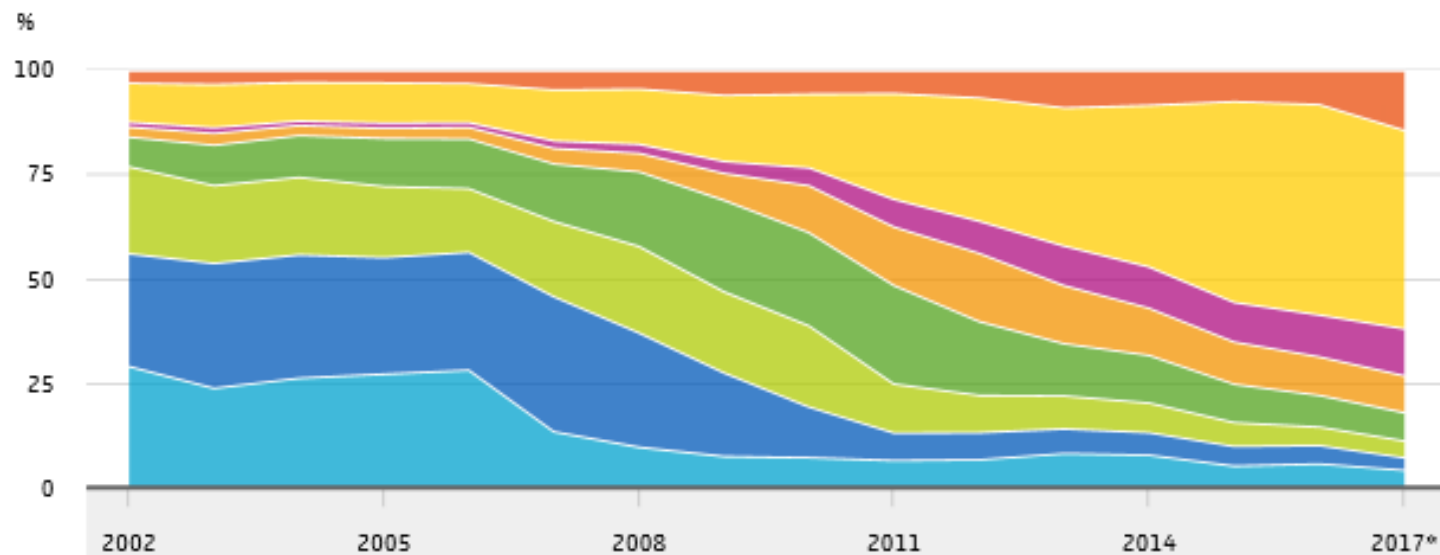
- Nederland heeft het beste stelsel ter wereld (Geniet ervan!)
- Maar AOW gaat te snel omhoog en biedt geen maatwerk
- Witte en grijze vlek in pensioen boven AOW neemt toe
- Contract is te gevoelig voor financiële schokken
- Vasthouden aan kernwaarden en deze punten verhelpen is de weg vooruit!

DISCONTOVOET/ PROJECTIE RENDEMENT

HUIDIGE SITUATIE



Leeftijd waarop werknemers met pensioen gaan



■ 59 jaar of jonger ■ 60 jaar ■ 61 jaar ■ 62 jaar ■ 63 jaar ■ 64 jaar
■ 65 jaar ■ 66 jaar of ouder

* voorlopige cijfers